

fargefilm, et kostymedrama fra 1600-tallet fortalt i widescreen og med en kvinnelig hovedperson. Iversen gir her en interessant beskrivelse av den vanskelige adaptasjonsprosessen av Falkbergets romansyklus. Det er denne bearbeidelsen som ifølge ham gjør *An-Magritt* til en umiskjennelig Skouen-film. Han viser dette gjennom analysen av filmens hovedkarakter med hensyn til Skouens tematikk om forholdet mellom fellesskapet og den som står utenfor. I dette tilfellet er fellesskapet skildret mer negativt, mens outsideren blir den som representerer solidaritetsfølelse og medmenneskelighet, og som gjennom dette kan forandre samfunnet til det bedre. Iversens analyser viser kompleksiteten i Skouens beskrivelser av både individ og samfunn. Fellesskap er et gode, men fellesskap kan også virke ekskluderende. Samtidig som hans helter eller antihelter kan vise både svakhet og styrke, som i livet selv.

Gunnar Iversens «nylesning» av Skouens verk har ikke gitt noen dramatisk endring i filmskaperens status som en av landets fremste filmskaperne gjennom tidene. Snarere tvert imot. Slik Iversen beskriver og drøfter Skouens verk framstår det som særdeles helstøpt og interessant. Selv om forfatteren åpenbart er Skouen-fan og kan ha en tendens til å felle kategoriske kvalitetsdommer over filmene, virker han likevel ikke ukritisk i sine vurderinger. Analysene er grundige og gir et godt grunnlag for en beskrivelse av filmenes form og stil. De film- og kulturhistoriske perspektiveringene kaster også til dels nytt lys over filmene. Alt i alt har vi fått en både nyansert og helhetlig framstilling av Skouens filmunivers som vil bli stående som et viktig referanseverk til en sentral filmskaper i norsk filmhistorie.

Tore Helseth, professor
Film- og fjernsynsvitenskap, Høgskolen i Lillehammer
E-post: tore.helseth@hil.no

Bredden er en styrke, men et bredere felles fokus hadde gjort seg

Ulla Carlsson (red.)
Freedom of Expression Revisited. Citizenship and Journalism in the Digital Era
Nordicom, 2013

I sin innledning tar Ulla Carlsson utgangspunkt i velkjente dokumenter som FNs menneskerettighetserklæring og UNESCOs erklæring til forsvar for ytringsfrihet og beskyttelse av journalister. Målsettingen med boken er å måle temperaturen på universelle rettigheter i en ny digital tidsalder. Boken har sitt utgangspunkt i et seminar i Finland desember 2012 og er en oppfølging av en annen Nordicom-antologi, *Freedom of Speech Abridged? Cultural, Legal and Philosophical Challenges*, redigert av Anine Kierulf og Helge Rønning. Kanskje ikke så rart da at sistnevnte får æren av å skrive det første kapitlet. Rønning gir boka et interessant anslag gjennom en prinsipiell argumentasjon rundt begrepene krenkelser, holdninger, ytringer og

handling. Utgangspunktet er en norsk undersøkelse i regi av Fritt Ord. Noen overraskende funn fra undersøkelsen utfordrer forestillingen om at nordmenn flest står for sterke liberale verdier. Forbausende mange nordmenn er tilhengere av vidtgående restriksjoner på ytringsfrihet. Flertallet er for eksempel tilhenger av å nekte religiøse ekstremister demonstrasjoner og bare 57 prosent mener at de som innehar ekstreme posisjoner bør få gi ut bøker. På den annen side mener 74 prosent at det er viktig å forsvare krenkende ytringer. Rønning tar også for seg den siste grunnlovsrevisjonen og dilemmaer knyttet til statlige inngrep, for eksempel i form av pressestøtte og den liberale tradisjonen. På det prinsipielle plan er det lett å være enig med Rønning, men vi får få forslag om hvordan vi skal håndtere trussel mot mangfold og ytringsfrihet når markedet på tross av pressestøtte og medieregulering bidrar til stadig større makt til konserner som Schibsted og Amedia, som gjennom sin deling av markedet i praksis beveger Norge i retning av et duopol.

Risto Kunelius har som ambisjon å høste lærdom om hvordan ytringsfriheten håndteres i praksisfeltet mellom prinsipper og sosiale mediers grensesprengende dynamikk. Dette er et filosofisk bidrag som tar utgangspunkt i Benthams liberalismebegrep og Kants republikanisme konkretisert i en firefeltstabell hentet fra Splichal. Fremstillingen munner ut i en diskusjon om journalistikkens plass i sosiale medier der begreper som eksklusivitet og inkludering står sentralt. Med andre ord et bidrag først og fremst for de teoretisk interesserte.

Kaarle Nordenstreng gir en nyttig oversikt over de grunnleggende skillelinjene i det globale ytringsfrihetslandskapet. Ikke overraskende ser vi Norden på topp av alle lister som rangerer tilstanden for pressefrihet. Nordenstreng tar til orde for å unngå selvtilfredshet i de nordiske landene. Utgangspunktet er behandlingen av pressefrihet i tre FN-dokumenter som ansees å ha universell betydning; to vi kan kalle historiske grunnlagsdokumenter (Menneskerettighetserklæringen fra 1948 og UNESCO-deklarasjonen av 1945) supplert med ett fra nyere tid, den såkalte Millennium Declaration of 2000). Prosjektet til Nordenstreng er å vise at disse ikke kan tas til inntekt for autoritære regimer eller nyliberale argumenter mot medieregulering. Det historiske bakteppet tar for seg de nyliberale argumentene i de interne stridighetene i UNESCO om free-flow of information og mangel på prinsipiell tenkning i den globale kampen om Muhammed-karikaturene.

Arne H. Krumsvik har mediepolitikken som utgangspunkt for sitt bidrag. Med utgangspunkt i Hallin og Mancinis modell for pressesystemer er det Krumsviks påstand at Norge beveger seg bort fra «the Democratic Corporatist model» i retning «the Liberal model.» En del av argumentasjonen er knyttet til det faktum at det er blitt større grad av utenlandsk eierskap i det norske mediefeltet. Et av de mange paradokser som kommer ut av den norske pressestøtten er at dette utenlandske eierskapet øker på tross av at den uttalte hensikten med den norske pressestøtten er å gjøre det norske mediemarkedet mindre attraktivt for utenlandske investorer. Hvilken relevans har så dette for ytringsfriheten? I den nordiske og nord-europeiske tradisjonen er det ifølge Krumsvik en implisitt forutsetning at det er en sammenheng mellom forsvar av ytringsfrihet og fortsatt pressestøtte. Krumsvik

vik finner det påfallende at dette skjer parallelt med mer markedsrett. Dette er et interessant bidrag, men ville blitt enda mer leseverdig hvis forfatteren hadde flagget tydeligere hva han selv mener om disse spørsmålene.

En styrke ved boken er den store bredden i temaer som er opp til vurdering. Dette kan på den andre side også sies å være en mulig svakhet da de prinsipielle sidene ved ytringsfrihetsspørsmålene kommer noe i bakgrunnen. Det er bidragene utenfor Norden som tydeligst flagger de prinsipielle spørsmålene. Her vil jeg framheve Guy Bergers behandling av UNESCOs globale arbeide for «mapping of freedom of expression» i en global målestokk. Prisverdig nok knyttes forsvar av ytringsfrihet her til journalisters sikkerhet i felt. Påstanden er at det er nær sammenheng mellom manglende sikkerhet og selvsensur. Mens denne anmeldelsen skrives er journalister og medie-installasjoner under angrep fra israelske styrker på Gaza og Vestbredden. Det er utvilsomt blitt farligere å være journalist i konfliktsoner. William Horsleys bidrag i boken er en appell til de nordiske landene om å bidra mer for å sette trusselen mot journalister i konfliktområder på dagsorden. Horsley bruker sin egen bakgrunn som reporter fra konfliktsoner over hele verden. Han forlot jobben sin som BBC-journalist for fem år siden for å vie all sin oppmerksomhet til arbeidet for journalistsikkerhet. Han minner om at 121 journalister ble drept på jobb i 2012, det høyeste tallet noensinne. Horsley stiller det viktige og grunnleggende spørsmålet: Hvem skal beskytte journalister i konfliktsoner når de åpenbart i mange tilfeller er utvalgte mål? På tross av den viktige FN-resolusjon 1738 fra 2006 er det en følelse blant mange utsatte journalister at FN har sviktet. Men Horsley understreker betydningen av FNs enstemmige garantier og roser de nordiske land som aktivt prøver å implementere mekanismer i sin utenrikspolitikk som skal tvinge samarbeidspartnere til å ta journalistsikkerhet på alvor. Også EUs politikk, Europarådet og OSSE har vist vilje til å presse fram økt respekt for beskyttelse av journalister, men som vi alle er daglig vitne til, det er en lang vei å gå.

Elisabeth Eides bidrag omhandler også journalistiske utfordringer med å jobbe i et voldelig miljø, knyttet til de dramatiske og tragiske hendelsene i Norge 22. juli 2011. Eide kartlegger den norske ytringsfrihetsdebatten de første 100 dagene etter udåden til Anders Behring Breivik (ABB) i Oslo og på Utøya. Dette er en nyttig loftsrydding av de ulike posisjonene i den til dels opphetede debatten etter Breiviks massedrap. Bidro det påstått dårlige debattklimaet i Norge til en slags trykkekereffekt som fikk utfolde seg i all sin gru? Og hvilke lærdommer kan vi trekke av hvor grensene for ytringsfrihet bør gå etter terroranslaget? Er det blitt slik statsminister Stoltenberg predikerte om «mer åpenhet og demokrati»? Eide godtgjør at ABB slett ikke kunne klage på mangel på tilgang til offentligheten. Han var svært aktiv på nettstedet document.no. Det bringer på bane spørsmålet om hvilken status ulike nettsteder og bloggospfæren egentlig har i offentligheten. Eide gir ingen klare svar, men viser at vi ikke lenger kan snakke om en offentlighet, men snarer om «parallelldebatter» som utfolder seg på ulike arenaer. Eliten utfolder seg som før i de store landsdekkende aviser og viktigste fjernsynskanaler som NRK og TV2. Det er en fare for at dette segmentet ignorerer de andre stemmene i subkulturer i

blogger og såkalte «ekkokammer» på Internet. Gitt bokens undertittel «in the digital age» kunne jeg kanskje tenkt meg en enda skarpere konklusjon enn at vi trenger mer forskning for å forstå tredeling av en ny offentlighet mellom elitedier, kommentarfeltet til de største mediene og en mer uensartet kategori der Facebook, blogger og mindre, obskure nettsteder utgjør en slags digital subkultur. Eide tar via en sudanesiske forfatter (indirekte) til orde for en slags global etisk kode for god debattskikk og advarer mot å være unntallende mot en grenseoppgang mot «hate speech».

Finnes det andre bidrag som kaster lys over de digitale utfordringene? Rikke Frank Jørgensen skriver om «Freedom of Expression in the Internet Era.» Med utgangspunkt i et forsøk på å samle bloggere og Internett-aktivister med erfaring fra den såkalte «Arab Spring» oppsummeres ulike forsøk på å integrere Internett-rettigheter i FNs regime for menneskerettigheter og ytringsfrihet. Dette er et viktig arbeid, men som vi alle vet er det vanskelig å oppnå konsensus blant FNs medlemmer om rettigheter som mange regimer bruker mer energi på å bekjempe enn forsvare. Sentralt i problemstillingen er også legitime kontrollmekanismer for å bekjempe kriminalitet som barneporno og organisert kriminalitet. Monopolstillingen til Google og andre mektige kommersielle aktører er også en potensiell trussel mot ytringsfriheten. Internett blir en stadig viktigere arena for ytringsfrihets-aktivister, men Frank Jørgensen minner oss på at det i global målestokk fortsatt er en arena som kun en tredjedel av verdens befolkning kan boltre seg på.

Alt i alt er dette en nyttig og interessant artikkelsamling der bredden er en styrke og der denne leseren kanskje kunne tenkt seg et enda tydeligere felles fokus.

Rune Ottosen, professor

Institutt for journalistikk og mediefag, Høgskolen i Oslo og Akershus

E-post: rune.ottosen@hioa.no

Grundig om Per Høst

Gunnar Iversen

Naturen og eventyret. Dokumentarfilmskaperen Per Høst

Nasjonalbiblioteket, 2014

Gunnar Iversen karakteriserer Per Høst som «en av Norges fremste og mest produktive dokumentarfilmskaperer», og det er om han denne boka handlar. Per Høst hadde eit eventyrleg liv med store og velfortente suksessar, men opplevde også mykje motgang og konflikt.

Hovudmålet med boka om Per Høst er å gjere «Høsts virksomhet kjent for de som har hørt navnet hans, men som ikke vet så mye om ham eller hans betydning i norsk filmhistorie og kulturliv.» Dette gjer boka gjennom to deler: den eine delen